

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет (інститут) географічний

Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС
обов'язкового освітнього компонента

**Навчальна польова комплексна практика з геоморфології,
грунтознавства, біогеографії та ландшафтознавства**
(назва освітнього компонента)

рівень вищої освіти бакалавр

спеціальність 106 Географія
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійна програма Географія
(назва освітньо-професійної програми)

Луцьк – 2023

Силабус обов'язкового освітнього компонента “Навчальна польова комплексна практика з геоморфології, ґрунтознавства, біогеографії та ландшафтознавства” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *10 Природничі науки*, спеціальності *106 Географія*, освітньо-професійної програми *Географія*.

Розробник: Міщенко О. В., доцент кафедри фізичної географії, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії (ПП, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

Міщенко О. В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної географії

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:

Фесюк В. О.

Організація та методичне забезпечення навчальної професійно-орієнтованої практики здійснюється відповідно до вимог Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про проведення практики студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки. Програма та силабус навчальної професійно-орієнтованої практики та методичні вказівки є основними навчально-методичними документами, згідно з якими здійснюються організаційні заходи та визначається зміст безпосередньо окремих видів занять навчальної практики студентів.

2. Пререквізити.

– загальне землезнавство (здатність застосовувати знання і розуміння про географічну оболонку як планетарний природний комплекс або глобальну геосистему в цілому у найбільш загальних рисах її речовинного складу, наскрізних процесів інших загальних ознак)

– геологія (здатність характеризувати склад, будову, рухи та історію розвитку Землі, а також розміщення корисних копалин);

– геоморфологія та палеогеографія (здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик рельєфу земної поверхні, його походження, історію розвитку, сучасну будову (морфологію), процеси, що відбуваються за його участі (динаміку рельєфу) з метою наступного використання відкритих законів та закономірностей у практичній діяльності людини із облаштування географічного простору;

– ґрунтознавство з основами географії ґрунтів (здатність визначати генезис ґрунтів (тобто походження та утворення), будову, склад та властивості ґрунтів; сформулювати уявлення про закономірності географічного поширення ґрунтів, про утворення та розвиток родючості ґрунту, як найважливішої його властивості);

– гідрологія (знання природних вод Землі та гідрологічних процесів);

– метеорологія та кліматологія (здатність до розуміння закономірностей розвитку і протікання фізичних процесів в атмосфері, їх зв'язок з природними процесами інших геосфер);

– ландшафтна екологія (здатність виявляти закономірності диференціації географічної оболонки та ієрархією природних територіальних комплексів, визначення екологічного стану ландшафтів, вміння розробляти рішення щодо раціонального та збалансованого використання територіальних систем різного генезису).

Постреквізити

Фізична географія України, фізична географія материків і океанів, географічне моделювання і прогнозування.

Мета і завдання освітнього компонента.

Основна мета цієї практики – це закріплення та поглиблення теоретичних знань про взаємозв'язок та взаємообумовленість між компонентами геосистем (ландшафтів) на регіональному та локальному рівнях організації епігеосфери, а також вивчення наслідків (проявів) зональних та азоняльних закономірностей в конкретних польових умовах.

3. Результати навчання.

знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук (ПРН 1); знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ (ПРН 2); пояснювати особливості організації географічного простору (ПРН 3); Аналізувати географічний потенціал території (ПРН 4); збирати, обробляти та аналізувати

інформацію в області географічних наук (ПРН 5); використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук (ПРН 6); визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових (ПРН 7); застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер (ПРН 8); аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (ПРН 9); знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні (ПРН 10); дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки (ПРН 11); знати та вміти застосовувати на практиці методичний інструментарій географічної науки (12).

До кінця навчання здобувачі освіти набудуть такі компетентності:

загальні компетентності (ЗК)

здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1); знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2); здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 6); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 7); навички міжособистісної взаємодії (ЗК 8); здатність працювати автономно (ЗК 9); здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 12).

фахові компетентності (ФК)

здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проєктів (ФК 1); здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства (ФК 2); здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах (ФК 3); здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки (ФК 4); здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (ФК 5); здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання (ФК 6); знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації (ФК 7); самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати (ФК 8); здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (ФК 9); здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси (ФК 10); здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проєктах (ФК 11); здатність проводити регіональні дослідження (ФК 12).

4. Структура освітнього компонента.

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
Підготовчий	Під час підготовчого етапу студентів знайомлять із завданнями практики, з програмою та методикою проведення комплексних фізико – географічних досліджень, вивченням природних умов території за літературними та фондовими джерелами, складанням бібліографії, підготовкою топооснови, опрацюванням (доопрацюванням) навчально – методичних посібників по польових практиках з галузевих географічних дисциплін, підготовкою спорядження до польових робіт, вивченням місця проведення стаціонарних досліджень з метою здійснення ландшафтної зйомки та визначення природно – територіальних комплексів (10 год.)
Польовий	Розпочинається цей період з рекогносцировки території, де здійснюється екскурсія та знайомство студентів з загальною структурою ландшафтів в межах досліджуваної території. Під час екскурсії студенти звіряють топографічну карту з натурою в полі та вперше знайомляться з попередньою структурою ПТК на вибраних ключових ділянках. Вивчається природоохоронна водна мережа досліджуваної території (80 год.)
Камеральний період	Завершальним етапом польових фізико-географічних досліджень є камеральний період, під час якого здійснюють такі роботи : 1. Опрацьовують зібраний матеріал, тобто здійснюють його аналіз і синтез. 2. Завершують складання та побудову картографічного матеріалу . 3. Побудова ландшафтного профілю 4. Складання та оформлення звіту (60 год.).

5. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна робота виконується бригадою, яка формується перед початком практики (5-6 чоловік). Її обсяг 25-30 сторінок рукописного тексту на аркушах формату А-4, переплетених або поданих у файловій папці. У роботі мають бути представлені такі структурні частини: титульна сторінка, оформлена за стандартними вимогами, зміст, вступ із обґрунтуванням структури роботи, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки. Обов'язковою складовою роботи є ландшафтна характеристика досліджуваної території, яка виконується за поданим нижче алгоритмом.

Алгоритм ландшафтної характеристики території

Вступ (актуальність теми, об'єкт дослідження, мета і завдання. Коротка історична довідка. Географічне положення тощо).

Розділ 1 Геолого-геоморфологічна будова

1.1. Тектонічні структури

1.2. Четвертинні відклади (генезис, літологія)

1.3. Цінні геологічні об'єкти

1.4. Морфоскульптурні типи та форми рельєфу (денудаційні, ерозійні, акумулятивні, карстові та ін.)

1.5. Сучасні рельєфоутворюючі процеси

Розділ 2. Гідрокліматичні компоненти

2.1. Радіаційні чинники кліматотворення

2.2. Циркуляційні чинники формування клімату території

2.3. Особливості розподілу річних та сезонних кліматичних характеристик

2.4. Морфометричні характеристики основних річок

2.5. Антропогенний вплив на річки. Небезпечні екологічні явища. Охорона річок

2.6. Основні морфометричні показники озер та водосховищ

2.7. Підземні води

Розділ 3. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ

3.1. Фактори формування та диференціації ґрунтового покриву, закономірності поширення (зональні й азональні). Висотна пояси́сть ґрунтів (у горах)

3.2. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси

3.3. Типи рослинності (лісова, степова, лучна, болотна), закономірності поширення, їх характеристика. Типи лісу за умовами місцезростання.

3.4. Антропогенні зміни в рослинному покриві. Ступінь збереження природної рослинності. Рослинні ресурси. Важливі сільськогосподарські культури.

3.5. Фауністичний склад: ссавці, птахи, земноводні і плазуни, риби, їх приуроченість до природних комплексів.

Розділ 4 Ландшафтні комплекси.

4.1. Природно-територіальні комплекси (ПТК) та природно-антропогенні територіальні комплекси (ПАТК), фактори їх диференціації.

4.2. Характеристика ландшафтних місцевостей та їх урочищ (вододільні, схиліві, долинно-терасові, днищ долин малих річок та ін.); ландшафтна структура території.

4.3. Охорона цінних природних комплексів

Розділ 5. Природокористування та оцінка екологічного стану території.

5.1. Види природокористування (агро-, лісо-, урбо-, рекреаційно- та ін.).

5.2. Антропогенне навантаження (забруднення). Антропогенна модифікованість ПТК.

5.3. Оцінка екологічного стану ландшафтних комплексів території.

5.4. Заходи щодо оптимізації ландшафтних комплексів території та охорони природи

IV. Політика оцінювання

Академічна доброчесність. виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента (звіті з практики) є підставою для її не зарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Присутність студента на практиці є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником практики.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).

V. Підсумковий контроль

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
Теоретична підготовка - знання предмету; - володіння матеріалом під час проведення польових робіт	20
Психолого-педагогічна майстерність - педагогічний такт;	5

- комунікабельність; - емпатійність; - не конфліктність тощо	
Особистісні характеристики: - дисциплінованість під час проходження практики; - ініціативність; - самостійність; - професійна спрямованість; - іноваційність тощо	10
Оцінювання процесу проходження практики: - студент повинен знати порядок проведення польових досліджень; - визначати та називати ландшафтні фації; - визначати ступінь змінності ПТК; - визначати тип лісу досліджуваної території	20
Оцінювання звітної документації - звіт з навчальної професійно-орієнтованої практики; - гербарії зібраних рослин (визначені)	30
Оцінювання допоміжної документації стінгазета про проходження практики	5
Захист практики	10
Сума	100

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Методичне забезпечення курсу

1. Петлін В. М., Міщенко О. В., Полянський С. В., Тарасюк Н. А. Навчальна професійно-орієнтована практика: методичні рекомендації. Луцьк: Вежа-друк, 2020. 17 с.
2. Петлін В. М., Міщенко О. В. Прикладне ландшафтознавство: підручник: Вежа-друк, 2021. 328 с.

Основна література

1. Кукурудза С. І. Біогеографія: підручник: рекомендовано МОН України. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006.
2. Хільчевський В. К., Забокрицька М. Р., Кравчинський Р. Л., Чунарьов О. В. Основні засади управління якістю водних ресурсів та їхня охорона: навч. посібник / за ред.

В. К. Хільчевського. К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. 172 с.

3. Петлін В. М. Методологія та методика ландшафтознавчих експериментальних досліджень: Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 400 с.

4. Польова практика з геоморфології: метод. вказівки [для студ. природничо-географічного факультету]/ [укл. В. В. Чайка]. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. 20 с.

Аріон. О. В., Удовиченко В. В. Літня польова ґрунтознавчо-біогеографічна практика: навчально-методичний посібник. Київ: ВПЦ "Київський університет", 2011. 176 с.

Додаткова література

1. Ландшафтне планування в Україні / Л. Г. Руденко, Є.О. Маруняк, О. Г. Голубцов та ін.; під ред. Л.Г. Руденка. Київ: Реферат, 2014. 144 с.: іл.

2. Позняк С.П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів. У двох частинах. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 400 с.

3. Свириденко В. Є., Киричок Л. С., Бабіч О. Г. Практикум з лісівництва: Навчальний посібник. К.: Арістей, 2008. 416 с.